

Gerechtshof Leeuwarden, meervoudige strafkamer, arrest van 20 december 2005

Vrijstelling op grond van richtingsbedenkingen, artikel 5 sub b Leerplichtwet 1969

In een arrest van 20 december 2005 sprak het Hof Leeuwarden een ouder vrij van overtreding van artikel 2, lid 1, Leerplichtwet 1969 omdat zij rechtsgeldig aanspraak maakte op vrijstelling op grond van richtingsbedenkingen van artikel 5 sub b Leerplichtwet 1969. In de noot wordt een aantal aspecten uit het arrest besproken, waaronder de vraag of aanspraak op artikel 5 sub b leidt tot vrijspraak of ontslag van rechtsvervolgning en de gevolgen daarvan voor het onderzoek door de leerplichtambtenaar, holisme als reden voor vrijstelling en het begrip 'richting'.

Parketnummer: 24-001201-05

Arrest op het hoger beroep tegen het vonnis van de kantonrechter te Groningen van 2 juni 2005 in de strafzaak tegen: [gedaagde] verschenen in persoon, bijgestaan door haar raadvrouw mr. P. Lesquillier, advocaat te Utrecht,

1. TENLASTELEGGING

Dat zij in of omstreeks de periode [...] in de gemeente [...], terwijl zij als degene die het gezag uitoefende over de jongere [...], geboren [...], althans terwijl zij zich met de feitelijk verzorging van die jongere had belast, niet heeft voldaan aan de verplichtingen om overeenkomstig de bepalingen van de Leerplichtwet 1969 te zorgen dat voornoemde jongere als leerling van een school staat ingeschreven; art.2 lid 1 Leerplichtwet 1969

2. PROCESVERLOOP

De kantonrechter te Groningen heeft de verdachte bij het vonnis vrijgesproken van het ten laste gelegde.

De officier van justitie is op de voorgescreven wijze en tijdig in hoger beroep gekomen.

3 DE VORDERING VAN DE ADVOCAAAT-GENERAAL

De advocaat-generaal heeft gevorderd dat het hof verdachte ter zake het tenlastegelegde zal veroordelen tot een geldboete van 600 euro waarvan 300 euro voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren.

4. WETTELIJK KADER

Bij artikel 5, aanhef en onder b van de Leerplichtwet 1969 is bepaald dat 'de in artikel 2, eerste lid bedoelde personen (het hof leest: degene die het gezag over een jongere uitoefent en degene die zich met de feitelijke verzorging van een jongere heeft belast), zijn vrijgesteld van de verplichting om te zorgen dat een jongere als leerling van een school onderscheidenlijk een instelling is ingeschreven, zolang b. zij tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning (...) gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben.'

In artikel 6 van genoemde wet wordt uiteengezet onder welke voorwaarden een beroep op vrijstelling kan worden gedaan en op welke wijze en met inachtneming van welke termijnen kennis moet worden gegeven van een beroep op vrijstelling als genoemd in artikel 5, teneinde het beroep op vrijstelling geldend te kunnen maken. In artikel 8, eerste lid, van genoemde wet worden nadere regels gesteld aan de kennisgeving van een beroep op vrijstelling

als bedoeld in artikel 5 onder b. Het tweede lid van deze bepaling luidt: ‘Deze (toevoeging hof: in het eerste lid genoemde) verklaring is niet geldig, indien de jongere in het jaar voorafgaande aan de dagtekening van de kennisgeving, geplaatst is geweest op een school onderscheidenlijk een instelling van de richting waartegen bedenkingen worden geuit.’

5. FEITEN

Verdachte doet een beroep op voornoemde vrijstellingsgrond van de leerplicht met betrekking tot haar zoon [...], geboren [...]. Verdachte heeft daartoe gesteld dat zich binnen redelijke afstand van haar woning geen onderwijsinstelling bevindt met een stichtingsgrondslag die haar levensovertuiging vertegenwoordigt, welke levensbeschouwing is gebaseerd op het holistisch pacifisme en het ecologisch bewustzijn.

Zij heeft haar beroep op vrijstelling onderbouwd met onder meer een ‘Verklaring betreffende levensovertuiging gebaseerd op het Gaia-model en Attachment Parenting’ gedateerd 18 december 2004 en een ongedateerd schrijven met als kenmerk ‘zitting 20 mei 2005’. Verdachte geeft daarin onder meer aan dat zij vanuit haar levensbeschouwing gelooft dat de aarde en haar bewoners zich hebben ontwikkeld als een netwerk waarbij allen van elkaar afhankelijk zijn. Vanuit dit standpunt is ieder een volledig deel van en verantwoordelijk voor de gezondheid en het welzijn van de familie, de gemeenschap en de aarde en kan de mensheid niet blijven bestaan zonder de gedragsregels die deze verantwoordelijkheid voor elkaar benadrukken zoveel mogelijk na te leven. Ter terechtzitting in hoger beroep heeft verdachte aangegeven dat zij wenst dat haar kind vanuit die levensovertuiging wordt onderwezen, terwijl op geen enkele van alle door haar onderzochte scholen in de omgeving onderwijs wordt gegeven vanuit de door haar genoemde en beschreven

levensovertuiging. Verdachte stelt dat haar levensbeschouwing derhalve niet op actieve wijze door deze scholen wordt uitgedragen en dat haar bezwaren aldus zijn gericht tegen de richting van het onderwijs op de betreffende scholen.

6. MOTIVERING

Op grond van de rechtspraak van de Hoge Raad op dit gebied (HR 19 februari 1980, LJNAC6812) dient de rechter te beoordelen of de aangevoerde bezwaren inderdaad zijn gericht tegen de richting van het onderwijs en heeft de wetgever niet gewild dat de rechter het gewicht van de aangevoerde bezwaren zou toetsen.

Het hof leidt uit de verklaringen van verdachte af dat haar bezwaren zijn gericht tegen de richting van het onderwijs op alle scholen die binnen redelijke afstand van haar woning zijn gelegen.

Aldus stelt het hof vast dat verdachtes beroep op vrijstelling op grond van artikel 5, aanhef en onder b van de Leerplichtwet 1969 voldoet aan de eisen die daaraan in artikel 8, eerste lid van die wet zijn gesteld. Het hof stelt voorts vast dat de minderjarige in het jaar voorafgaande aan de dagtekening van haar kennisgeving niet op enige school of inrichting als bedoeld in artikel 8, tweede lid van de wet geplaatst is geweest. Verdachte heeft de gemeente [...] tijdig kennis gegeven van haar beroep op vrijstelling.

Derhalve was verdachte gedurende de tenlastegelegde periode vrijgesteld van de verplichting er voor te zorgen dat haar zoon [...] stond ingeschreven als leerling van een school.

7. BESLISSING

Het hof acht aldus niet bewezen hetgeen aan verdachte is ten laste gelegd, zodat zij daarvan moet worden vrijgesproken.

Vernietigt het vonnis, waarvan beroep, en opnieuw recht doende:

verklaart het verdachte ten laste gelegde niet bewezen en spreekt haar daarvan vrij;

Dit arrest is aldus geweest door mr. P.J.M. van den Bergh, voorzitter, mr. Th.A. de Roos en mr. E. van der Herberg, in tegenwoordigheid van mr. S van de Steeg als griffier.

Noot:

Vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging?

Bij mijn weten is dit de eerste keer dat een hof heeft beslist dat een ouder terecht aanspraak op vrijstelling maakte. Het hof Leeuwarden vond dat zij op grond daarvan moest worden vrijgesproken van het tenlastegelegde, en niet ontslagen van rechtsvervolging, zoals in een aantal lagere uitspraken werd aangenomen.¹ Bij strafrechtelijke procedures over artikel 5 sub b wordt ouders altijd ten laste gelegd dat zij artikel 2, lid 1, Leerplichtwet 1969 overtreden en bestaat de overtreding in het niet-voldoen aan de verplichting om hun kind bij een school in te schrijven. Voor vrijspraak acht de rechter niet bewezen dat de verdachte het hem tenlastegelegde feit (de niet-inschrijving) heeft begaan.² Vrijspraak impliceert dus dat een legitieme aanspraak op artikel 5 sub b tot gevolg heeft dat de ouders geen inschrijvingsverplichting hebben. Voor ontslag van rechtsvervolging, daarentegen, acht de rechtbank het tenlastegelegde feit wel bewezen, maar 'dit niet te zijn een strafbaar feit of de verdachte deswege niet strafbaar'.³ Bij ontslag van rechtsvervolging blijft derhalve de inschrijvingsplicht

bestaan, maar heeft een legitieme aanspraak op artikel 5 sub b slechts tot gevolg dat het feit of de verdachte niet strafbaar zijn. Uit de vrijspraak door het hof Leeuwarden kan worden afgeleid dat een rechtsgeldige aanspraak op vrijstelling de inschrijvingsplicht doet opheffen.

De uitspraak is daarmee in overeenstemming met de tekst van de Leerplichtwet 1969. In artikel 5 sub b Leerplichtwet 1969 staat dat personen 'zijn vrijgesteld van de verplichting'. De vrijstelling is dus van rechtswege en zonder tussenkomst van enige instantie. Dit blijkt ook uit artikel 22 Leerplichtwet 1969, waarin staat hoe de leerplichtambtenaar zijn onderzoek moet verrichten indien hem gebleken is dat een kind niet is ingeschreven op een school. In artikel 22 staat verder dat de leerplichtambtenaar pas een proces-verbaal mag opmaken als de ouders niet zijn vrijgesteld op grond van artikel 5 sub b. De leerplichtambtenaar moet de rechtsgeldigheid van de aanspraak dus eerst onderzoeken voordat hij beslist om een proces-verbaal op te maken.

Bovendien kan het nooit de bedoeling zijn geweest om elk beroep op vrijstelling door de strafrechter te laten beoordelen, getuige alleen al de omstandigheid dat de vrijstelling van rechtswege is. Indien een aanspraak op artikel 5 sub b tot ontslag van rechtsvervolging zou leiden, overtreden ouders die aanspraak maken op vrijstelling immers altijd artikel 2, lid 1, en moeten zij altijd worden vervolgd.

Het arrest lijkt ook in overeenstemming met de rechtspraak van de Hoge Raad. Deze heeft nog geen expliciete uitspraak gedaan over de vraag of een rechtsgeldige aanspraak op artikel 5 sub b vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging tot gevolg

1 Zie Rb. Amsterdam (afd. kanton) 25 oktober 2002 (parketnr. 13/622589-00), Rb. Zutphen (afd. kanton) 30 januari 2003 (parketnr. 06/100796-02), Rb. Zwolle 10 maart 2003 (in: Hoge Raad 14 oktober 2003, LJN AJ0497), Rb. Amsterdam (afd. kanton) 23 februari 2005 (parketnr. 13/714586-03) en Rb. Groningen (afd. kanton) 13 januari 2006 (parketnr. 18/505025-05).

2 Artikel 352 lid 1 Wetboek van Strafvordering.

3 Artikel 352 lid 2 Wetboek van Strafvordering.

moet hebben.⁴ Maar in een arrest van 28 september 1999 hanteerde de Hoge Raad de term 'opgeheven' bij een situatie als bedoeld in artikel 5 sub b, hetgeen er op duidt dat een aanspraak op vrijstelling leidt tot een bewijsverweer. In dat geval vond de Hoge Raad echter dat de gebezigde bewijsmiddelen uitsloten 'dat de op de verdachte rustende verplichting als bedoeld in art. 2, eerste lid, Leerplichtwet 1969 is opgeheven doordat er toch sprake was van een situatie als bedoeld in art. 5 aanhef en sub b van die wet.'⁵ De Hoge Raad kwam er daardoor niet aan toe te oordelen wat het gevolg zou zijn geweest van die opheffing, maar het ligt voor de hand dat dat vrijspraak zou zijn geweest.

Wat voor gevolgen heeft het arrest van het hof Leeuwarden voor de praktijk? De meeste leerplichtambtenaren volgen op dit moment voor hun onderzoek van artikel 22 Leerplichtwet 1969 een modelinstructie van Ingrado, vereniging voor leerplicht en RMC⁶. Hierin staat:

'Indien de ouders een beroep doen op de grond bedoeld in artikel 5 onder b, dan onderzoekt de ambtenaar de bij de kennisgeving overgelegde bescheiden. Hij nodigt de ouders uit voor een mondelinge toelichting op het beroep. Hij onderzoekt of de bedenkingen daadwerkelijk de richting van het onderwijs betreffen.'⁷

Hoewel deze onderzoeksbevoegdheid niet in de wet staat, en de Raad van State⁸ en de wetgever⁹ de leerplichtambtenaar zelfs uitdrukkelijk hebben verboden de bedenkingen van de ouders te onderzoeken, is Ingrado van mening dat deze bevoegdheid volgt uit het door het hof Leeuwarden genoemde arrest van de Hoge Raad van 19 februari 1980.¹⁰ In dit arrest overwoog de Hoge Raad, dat:

'het in een strafzaak tegen degene die terecht staat ter zake van het plegen van het in artikel 26 van [de Leerplichtwet 1969] omschreven strafbare feit¹¹ en die op vorenbedoelde wijze heeft kennis gegeven dat hij over-

4 De advocaat-generaal bij de cassatie van het vonnis van de Rb. Zwolle van 10 maart 2003 was van mening dat de aanspraak tot vrijspraak leidt (Hoge Raad 14 oktober 2003, LJN: AJ0497, Conclusie Keijzer onder 2) Maar de advocaat-generaal bij het arrest van de Hoge Raad van 15 november 2005 (LJN AU3469, Conclusie Vellinga, onder 11) was daarentegen van mening dat de inschrijvingsverplichting wel blijft bestaan omdat de woorden van artikel 2 lid 1 'verplicht (zijn) overeenkomstig de bepalingen van deze wet te zorgen, dat de jongere als leerling van een school is ingeschreven' alleen betrekking zouden hebben op de nadere eisen die de wet aan inschrijving stelt en niet op het bestaan van eventuele vrijstellingsgronden. Maar in geen van beide arresten kwam de Hoge Raad toe aan een beslissing daarover.

5 NJ 2000/12, overweging 4.4. (cursivering toegevoegd)

6 Voorheen de Landelijke Vereniging van Leerplichtambtenaren ('LVLA').

7 Leerplicht en voortijdig schoolverlaten, Bouwstenen voor de modelinstructie leerplicht en functiebeschrijving voor de leerplichtambtenaar en de RMC-functionaris, INGRADO/VNG 2004, p. 19.

8 Raad van State 31 mei 1999 (H01.98.0231), Raad van State 10 juli 1998 (H01.98.1962), Raad van State 4 januari 2000, LJN: AA4634 en Rb. Amsterdam 3 januari 2000, LJN: AA4836.

9 Bijl. Handelingen II, Zitting 1967-9039, Memorie van Toelichting, p. 14; Voorlopig Verslag, Nr. 4, p. 7; Bijl. Handelingen II, 1967-1968-9039, Memorie van Antwoord, Nr. 5, p. 14; Bijl. II, Zitting 1967-1968-9039, p. 1296 en 1339.

10 Brief van 17 maart 2000 van de LVLA aan de Staatssecretaris van OCW en Nieuwsbrief 5/2000 van de LVLA.

11 Artikel 26 Leerplichtwet 1969 luidt: 'De in artikel 2, eerste lid, bedoelde personen die de in artikel 2, eerste lid, [...] opgelegde verplichtingen niet nakomen, worden gestraft met hechtenis van ten hoogste een maand of een geldboete van de tweede categorie.'

wegend bezwaar tegen de richting van het onderwijs koestert, tot de taak van de rechter behoort om te onderzoeken of het hier inderdaad een bezwaar betreft tegen de richting van het onderwijs in de zin van meergemeld artikel 5.⁷

Ingrado's uitleg van dit arrest is mijns inziens in strijd met het arrest van het hof Leeuwarden. Uit dit laatste arrest volgt dat bij legitieme aanspraak op artikel 5 sub b de inschrijvingsplicht van rechtswege is opgeheven. De aanspraak is legitiem als voldaan is aan de voorwaarden zoals die in de wet staan. De leerplichtambtenaar moet dan ook eerst toetsen of aan de voorwaarden van artikelen 6 en 8 Leerplichtwet 1969 is voldaan. Daarbij is een 'uitnodiging' aan de ouders 'voor een mondelinge toelichting' niet aan de orde, en mag niet worden gevorderd. Ouders die zich strikt aan de wet houden zijn namelijk op dat moment geen verdachten van overtreding van art. 2, lid 1, Leerplichtwet 1969.

Die toelichting mag hij alleen vorderen als hem uit objectieve en concrete feiten of omstandigheden blijkt dat de bedenkingen niet de richting betreffen.¹² Immers, pas als gevolg van zulke feiten of omstandigheden ontstaat er een redelijk vermoeden van schuld aan overtreding van artikel 2, lid 1, omdat daardoor kan worden betwijfeld of de inschrijvingsverplichting is opgeheven. Eerst dan kunnen de ouders worden aangemerkt als verdachten (in de zin van artikel 27 Wetboek van Strafvordering) van overtreding van artikel 2, lid 1, Leerplichtwet 1969, en is de leerplichtambtenaar bevoegd, overeenkomstig artikel 22, lid 2, een proces-ver-

baal op te maken. Door te vorderen dat alle ouders hun bedenkingen toelichten, ongeacht of aan de wettelijke voorwaarden voor aanspraak is voldaan, behandelt de leerplichtambtenaar elke aanspraak als een overtreding van artikel 2, lid 1, Leerplichtwet 1969, en als een verweer dat tot ontslag van rechtsvervolging kan leiden.

Het genoemde arrest van de Hoge Raad van 19 februari 1980 bevestigt juist dat de leerplichtambtenaar die toelichting alleen mag vorderen als hem uit objectieve en concrete feiten of omstandigheden blijkt dat de bedenkingen niet de richting betreffen. Uit de geciteerde overweging van dat arrest volgt dat die verplichting pas bestaat als er sprake is van verdenking van overtreding van artikel 2, lid 1, Leerplichtwet 1969. De Hoge Raad gaf daarbij aan wanneer dat het geval kan zijn: als hij 'op vorenbedoelde wijze heeft kennis gegeven dat hij overwegend bezwaar tegen de richting van het onderwijs koestert' (cursivering toegevoegd). De ouder had in dat geval bij de kennisgeving namelijk geschreven dat zijn bedenkingen erin bestonden dat het bestaande onderwijs te veel nadruk op het verwerven van intellectuele kennis legde en onvoldoende aandacht had voor het emotionele leven van kinderen. Een dergelijke bedenking is geen bedenking tegen de richting van het onderwijs, maar tegen de wettelijke inrichting van het onderwijs.¹³ De Hoge Raad vond dus dat de manier waarop de ouder had kennisgegeven een omstandigheid was waaruit een redelijk vermoeden van schuld aan overtreding van artikel 2, lid 1, voortvloeide, en dat dat vermoeden de rechter de bevoegdheid gaf te onderzoeken of het hier inderdaad een bezwaar

12 Bijv. als de ouders ongevraagd hun bedenkingen uitleggen, en daaruit duidelijk wordt dat deze niet de richting van het onderwijs betreffen, of als de leerplichtambtenaar uit eerdere contacten met de ouders weet dat hun bedenkingen niet tegen de richting gericht zijn, maar bijv. tegen de leer- of schoolplicht.

13 Artikel 42, lid 1, Lager Onderwijswet 1920 schreef immers voor dat schoolonderwijs dienstbaar moet worden gemaakt onder meer aan 'de ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen.'

betrof tegen de richting van het onderwijs. Het arrest van 19 februari 1980 bevestigt op geen enkele wijze de uitleg van Ingrado en is zelfs in strijd met de veronderstelde onderzoeksbevoegdheid van de leerplichtambtenaar.

Voldoen de ouders strikt aan de wettelijke voorwaarden, en zijn er geen objectieve en concrete feiten of omstandigheden waaruit blijkt dat de bedenkingen niet de richting zouden betreffen, dan heeft de leerplichtambtenaar geen andere keuze dan zich neer te leggen bij de aanspraak op vrijstelling. Maakt de leerplichtambtenaar desondanks toch een proces-verbaal op en gaat de officier van justitie over tot vervolging, dan kunnen de ouders in hun verweer volstaan met te verwijzen naar hun aanspraak op artikel 5 sub b. Het bewijs van het bestaan van de inschrijvingsverplichting zal dan op de officier rusten. Heeft de leerplichtambtenaar de ouders gehoord zonder hen te laten weten dat dit een strafrechtelijk verhoor is of verzuimd hen mee te delen dat zij niet verplicht zijn te antwoorden¹⁴, dan kan deze handelwijze tot gevolg hebben dat de rechter op grond van artikel 359a Wetboek van Strafvordering¹⁵ het proces-verbaal van bewijs uitsluit of de officier van

justitie niet-ontvankelijk verklaart in zijn vordering.

HOLISME

Het arrest bevestigt voorts dat een holistische levensovertuiging van de ouders een beroep op artikel 5 sub b rechtvaardigt indien er geen scholen met die levensovertuiging in de nabije omgeving zijn. In de praktijk bestond daarover onduidelijkheid. In sommige gemeenten honoreren leerplichtambtenaren een dergelijk beroep. Maar in andere gemeenten zijn leerplichtambtenaren van mening dat holisme geen richting is¹⁶ en schrijven in dat geval altijd een proces-verbaal uit. In een strafzaak in Rotterdam¹⁷ was dit laatste voor de officier in kwestie aanleiding om in een strafzaak ontslag van rechtsvervolging (!) te vorderen met de opmerking dat hij Ingrado hierover zou informeren. Hij schreef vervolgens in Leerplichtvisie, het informatieblad van Ingrado, dat het begrip 'richting' ook betrekking heeft op een levensovertuiging die niet persé gebaseerd hoeft te zijn op een kerk- of geloofsgemeenschap, en dat holisme een levensovertuiging is die een beroep op artikel 5 sub b kan rechtvaardigen.¹⁸ Het arrest van het hof Leeuwarden bevestigt deze opvat-

14 In de praktijk heeft de 'mondellinge toelichting' van de ouders vaak al het karakter van een verhoor en is dit de basis voor het proces-verbaal van de leerplichtambtenaar. Vaak verzuimt de leerplichtambtenaar de ouders erop te wijzen dat zij niet verplicht zijn te antwoorden.

15 Dit artikel luidt: 'De rechtbank kan, indien blijkt dat bij het voorbereidend onderzoek vormen zijn verzuimd die niet meer kunnen worden hersteld en de rechtsgevolgen hiervan niet uit de wet blijken, bepalen dat:

- a. de hoogte van de straf in verhouding tot de ernst van het verzuim, zal worden verlaagd, indien het door het verzuim veroorzaakte nadeel langs deze weg kan worden gecompenseerd;
- b. de resultaten van het onderzoek die door het verzuim zijn verkregen, niet mogen bijdragen aan het bewijs van het tenlastegelegde feit;
- c. het openbaar ministerie niet ontvankelijk is, indien door het verzuim geen sprake kan zijn van een behandeling van de zaak die aan de beginselen van een behoorlijke procesorde voldoet.'

16 Ook al hadden diverse rechtbanken (afd. kanton) dit wel bevestigd. Zie bijv. Zie Rb. Amsterdam 25 oktober 2002 (parketnr. 13/622589-00), Rb Zutphen 30 januari 2003 (parketnr. 06/100796-02), Rb Nijmegen 24 maart 2004 (mondellinge uitspraak), Rb. Utrecht 10 september 2004 (mondellinge uitspraak) en Rb Amsterdam 23 februari 2005 (parketnr. 13/714586-03).

17 Rb. Rotterdam (afd. kanton) 12 april 2005 (parketnr. 10/430756-05).

18 Leerplichtvisie nummer 79, september 2005, p. 17.

ting en leidt hopelijk tot meer uniforme toepassing van artikel 5 sub b op dit punt.

‘RICHTING’

De officier van justitie voerde in haar appelschriftuur tegen het vonnis van de kantonrechter Groningen aan dat de ouder geen beroep op artikel 5 sub b kon doen omdat haar bedenkingen ‘de inrichting van het onderwijs’ zouden betreffen. De officier gaf niet aan waarop zij zich baseerde, maar waarschijnlijk was dat ofwel het arrest van de Hoge Raad van 3 oktober 2000¹⁹ ofwel de omstandigheid dat onder ‘richting’ in de praktijk godsdienst of levensovertuiging wordt verstaan. Mijns inziens is dit standpunt van de officier niet juist.

In het arrest van 3 oktober 2000 overwoog de Hoge Raad dat onder bedenkingen van artikel 5 sub b Leerplichtwet 1969 niet vallen: bedenkingen tegen ‘de soort van onderwijs, de leerplicht als zodanig of de wettelijke inrichting van het onderwijs’. In de praktijk wordt deze laatste term nogal eens uitgelegd als inrichting, in de betekenis van de wijze waarop onderwijs wordt ingericht, ofwel het pedagogische of didactische aspect van het onderwijs. Maar deze uitleg kan niet uit het arrest van de Hoge Raad worden afgeleid. De ‘wettelijke inrichting’ van het onderwijs is immers iets anders dan ‘de inrichting’ van het onderwijs. Onder ‘wettelijke inrichting van het onderwijs’ moet mijns inziens worden verstaan het Neder-

landse onderwijs- of schoolsysteem als zodanig, of, meer algemeen geformuleerd, het recht op onderwijs zoals daar in Nederland wettelijk vorm aan is gegeven. De Hoge Raad heeft nooit bepaald dat onder ‘richting’ godsdienst of levensovertuiging moet worden verstaan. Aangevoerd kan worden dat, a contrario gereedeneerd, de Hoge Raad in het arrest van 3 oktober 2000 impliciet aangeeft wat wel mag: bedenkingen die niet betreffen ‘de soort van onderwijs, de leerplicht als zodanig of de wettelijke inrichting’. Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat de Hoge Raad ook pedagogische of didactische bedenkingen toestaat, voorzover die maar niet gericht zijn tegen de soort van onderwijs, de leerplicht als zodanig of de wettelijke inrichting van het onderwijs. Deze laatste uitleg is ook in overeenstemming met de oorspronkelijke intentie van de wetgever. Toen de staatsecretaris van onderwijs bij de wijziging van de leerplichtwet in 1968 het woord ‘richting’ aan artikel 5 sub b toevoegde, verwees hij voor de betekenis daarvan naar het woord ‘richting’ in het onderwijsartikel in de Grondwet.²⁰ Uit historisch parlementair onderzoek is gebleken dat de grondwetgever daarmee uitdrukkelijk pedagogische opvattingen in ruime betekenis bedoelde, en niet alleen godsdienst of levensovertuiging.²¹ Men moet daarbij bovendien bedenken dat het al sinds 1933²² constante jurisprudentie van de Kroon was om de term ‘richting’ in beperkte zin uit te leggen als godsdienst of levensovertuiging.²³

¹⁹ NJ 2000, 703.

²⁰ Memorie van Antwoord, Hand. II, Zitting 1967-1968-9039, p. 13. Hij verwees naar artikel 208 lid 5 Grondwet dat, evenals het huidige artikel 23 lid 5 Grondwet, luidde: ‘De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zo ver het bijzonder onderwijs betreft, van vrijheid van richting.’

²¹ D. Mentink, Scheiding van opvoeding en overheid als onderwijsconstitutioneel beginsel. Over ouders, pedagogische autonomie en vrijheid van richting, NTOR 2005, nr. 3, p.125, 143-149. Zie ook Th. Storimans, Niet-bekostigd leerplichtig onderwijs, 2005, p. 50-51.

²² KB 15 mei 1933, AB 1933, p. 543-545. Dit betrof met name jurisprudentie over de vervoersregeling van artikel 13 Lager Onderwijswet 1920.

²³ De reden daarvoor is, volgens Storimans, dat in de praktijk schoolbesturen van bijzondere scholen die in de jaren na 1917 een beroep deden op vrijheid van de onderwijs er meer belang aan hechtten dat zij als een godsdienstige

Maar de staatssecretaris noch de Hoge Raad hebben ooit verwezen naar deze jurisprudentie of die woorden. Zouden zij die beperkte betekenis wel voor ogen hebben gehad, dan had die verwijzing voor de hand gelegen. Helaas waagde het hof Leeuwarden zich niet aan een uitspraak daarover.

J. Sperling

of levensbeschouwelijke denominatie werden aangemerkt dan als een bepaalde onderwijskundige richting. Van onderwijskundige variëteit was bovendien in die periode nauwelijks sprake. Th. Storrimsans, Niet bekostigd leerplichtig onderwijs, 2005, p. 51. Ook is wel aangevoerd dat dit het gevolg was van de omstandigheid dat artikel 23 lid 5 Grondwet uit de schoolstrijd voortkwam en deze schoolstrijd met name zag op het beslechten van het geschil tussen confessionelen en de voorstanders van het openbaar onderwijs over het creëren van een vrijheid voor het confessioneel onderwijs. Zie bijv. C.W.
